

Pedagogiskur profilur sosialpedagogikkur

Sosialpedagogiskt arbeiði tekur støði í ábyrgdini hjá tí einstaka menniskjanum av egnum lívi. Í sosialpedagogiska arbeiðinum verða øll menniskju sædd sum virðismikil - við móguleikum og rætti til at handla í mun til egnan førimum.

Sosialpedagogiskt arbeiði er at stuðla og bjóða fram professionella hjálp og vegleiðing til børn, ung og vaksni, ið hava brúk fyri serstakari hjálp og stuðli til at taka aktivt lut í gerandislívinum, í sosiala felagsskapinum og samfelagslívinum.

Endamálið við sosialpedagogiska arbeiðinum er, at tað einstaka menniskjað livir eitt lív við ábyrgd uppá gott og ilt. Tað er tað góða lívið, ið er endamálið. Tað góða lívið kann vera ymiskt frá einum menniskja til eitt annað - endamálið er *inklusiún*.

Sosialpedagogikkur verður fataður, sum ein pedagogisk prosess, ið er grundað í at menna, avdúka og fáa fram í ljósmálan persónliga tilfeingið hjá einstaka menniskjanum, við tí endamáli at menna lívsførleika, ið ger tað ført fyri at liva eina sjálvstøðuga tilveru. Ætlanin við sosialpedagogikki er at geva ískoyti til ein slíkan persónligan vøkstur.

Snávingarsteinar í føroyskum sosialpedagogikki

Í einum føroyskum sosialpedagogiskum perspektivi noyðast vit at taka við, at vit á mangan hátt sum samfelag eru ávirkað av og bundin av bæði einum fyrrmodernaðum og einum modernaðum hugsunarhátti. Tann fyrri sigur okkum, at sosialpolitikkurin verður loystur í familjuni, meðan tann modernaða fatanin er stovnsliðgeranin. Í tí seinmodernaða samfelagnum, vit liva í, er sosialpedagogiska hugsanin merkt av, at gongdin hevur verið frá individi til *individualitet*. Tann einstaki skal ikki longur vera tann sami, men vera broytiligur í mun til tær skiftandi avbjóðingarnar, ið liggja fyri framman – frá einum "stabilum" indentiteti til *tillagandi* indentitet.

Harumframt er so tvístøðan, at stórir partur av sosialpedagogisku hugsan okkara er grundað í ein heilt øðrum landi og undir øðrum viðurskiftum – Danmark. Tað er einki galið við sosialpedagogisku hugsanini í Danmark, tvørturímóti, hon er eitt frálíkt inspiratiónsamboð. Men tað er, tá ið vit kritikkleyst fara at brúka hugsanir, gjørdar til eitt annað samfelag, at tað

gleppur, tí vit ikki hugsa tað inn í okkara egnu samanhang, og hvørjum, *vit* hava brúk fyri.

Aldudalar og aldukambar – afturlítandi fatan í fortíðini, og framtíðarvendur sosialpedagogikkur

Fyri at skilja definitiónina, er neyðugt at lýsa andsøgnina til definitiónina. Sosialpedagogikkurin hevur lyndi til at venda sær móti fortíðini hjá børnum, ungum og vaksnum, og móti, tí, sum hevur eyðkent uppvøxsturin hjá teimum. Henda vend kann forklárast við algongda brúkinum av psykiatriskum og medisinskum - men eisini sosialum - diagnosum, ið merkir arbeiðið við málbólkinum, og sum ofta liggur til grund fyri stovnum og øðrum tiltøkum. Hetta setir so aftur dóm á fatanina hjá sosialpedagogunum av málbólkinum, ið fyri ein stóran part verður lýstur gjøgnum psykisku skaðarnar, tey hava havt ella fingið, vantandi menning ella kompetansur. Tey verða lýst við persónligum karakteristikki, sum t.d. tíðliga kensluliga skadd, persónligheitsbrek, konktaktórógv og impulsstýrd. Sosiali atburðurin verður lýstur sum vantandi evni til innlivan – og kontakt, konfliktskapandi og útatagerandi. Menningin verður ofta lýst sum ikki-aldurssvarandi.

Henda afturlítandi fatan móti fortíðini ger, at ofta hvørvur tað veruliga pedagogiska endamálið, ein pedagogikkur, ið vendir sær mótvegis framtíðini, har dentur verður lagdur á kompetansur, ið gevur málbólkinum amboð at liva eitt sjálvstøðugt lív í framtíðini og ikki í eini farnari fortíð.

Fortíðar hugsanin, orsök/virkning-hugsanin ger, at langsiktaða málið við sosialpedagogiska arbeiðinum gerst ógreitt. Tann sjálvsagda og fataða søgan um fortíðina merkir bæði brúkara og pedagog, meðan tað narrativa kann broytast við at fortelja eina aðra søgu, bæði um fortíð og nútíð. Orsök-virkning-viðurskiftini eru ikki altíð so einføld.

Sosialpedagogiska arbeiðið gerst tá kompensatoriskt, arbeiðið verður tá í stóran mun at javna og bøta um fortíðar hendingar og skaðar, har arbeiðið í størri mun eigur at rætta seg móti framtíðar lívinum.

Endamálið við sosialpedagogiskum arbeiði, ið krevur eina professionella tilgongd

Fyrimyndin fyri sosialpedagogiskum arbeiði er vanlig samfelagið. Endamálið er at skapa ein vælvirkandi, meningsfullan og virðiligan gerandisdag fyri einstaklingin og felagsskapin. Í sær sjálvum ljóðar hetta einfalt, men er í veruleikanum ein professionell uppgáva, ið krevur stóra menniskjaliga og

fakliga kompetansu, tí talan er um viðurskipti millum professionell og menniskju, ið liva undir serstøkum samfelagskørmum, ofta á stovni, og sum hava serstakan tørv og atferð, soleiðis, at gerandisdagurin ofta als ikki er nøkur sjálffylgja. Afturat hesum koma so uppgávur í mun til at samskipta við avvarandi og samfelagið annars.

Felagsskapurin og einstaklingurin - spennid

Sentralu spurningarnir í sosialpedagogikkinum eru í spenninum millum einstaklingin og felagsskapin. Øll pedagogisk tiltøk hava við hesum fyri eyga, eina fatan av, at felagsskapurin ikki er ein forðing, men ein *fortreyt* fyri menningini og livda lívinum hjá tí einstaka – og øvugt. Felagsskapurin er upphavið til mentanina og málið, tann einstaki verður føddur inn í, og felagsskapurin gevur (eigur at geva) ta viðurkenning, sum tann einstaki er bundin av/treytaður av í síni sjálvsfatan.

Avgerandi spurningurin í sosialpedagogikkinum verður sostatt at greiða, hvussu best ber til at styrkja um teir móguleikar, sum eru í sínámillum ávirkanini millum tann einstaka og felagsskapin.

Integratióin og inklusióin – margfeldi av verðum

Tað ber til at siga, at sosialpedagogikkurin skal skapa karmar fyri integratióin fyri at fáa menniskjuna inn í felagsskapin, og inklusióin við tí fyri eyga at lata felagsskapin inkludera margfeldið.

Tað er uppgávan hjá sosialpedagogikkinum at skapa fortreytir fyri sosialari luttøku í viðurkennandi felagsskapum.

Uppgávan hjá sosialpedagogikkinum er ikki, sum oftani hevur verið roynt, at finna loysnir við sosialari eksklusióin, har tey, ið víkja frá, tey óynsktu, verða eyðlýst sum isoleraðir einstaklingar, uttan fyri normala samfelagið.

Grundleggjandi heimildin fyri sosialpedagogikkinum er ikki vitanin um ella góðtøkan av, at menniskjan livir í ymiskum verðum, men í strembanini eftir at skapa fortreytir fyri, at menniskjan kann liva í ymiskum verðum.

Tvey dømi - millum fleiri - um endamálið við sosialpedagogiskum arbeiði

Børn og ung

Mál

Sosialpedagogiska uppgávan í mun til børn og ung, ið eru sett heiman, er at geva umsorgan í spenninum millum fakligt umhugsni um almennu menningina hjá børnum og ungum, ítøkiligari tilrættislegging av umstøðum fyri menning, og í royndunum at taka uppí og vera varug við lívsroyndirnar hjá barninum og tí unga, og teirra motiv og persónliga áhuga.

Um so er, at børn og ung, ið eru sett heiman, verða ein lutur í pedagogiskari planlegging og málhugsan, so verður barnið og tann ungi avmarkað til at verða objekt í eini viðgerðarhugsan.

Fylgja vit bara uttan fyrilit subjektiva tørvinum og áhuganum hjá barninum og tí unga, so avmarkast fakliga uppgávan til at vera ansing og herberg.

Sosialpedagogiska uppgávan verður á hesum økinum til í spenninum millum fakligar kompetansur hjá pedagoginum og egináhuganum hjá barninum og tí unga. Pedagogurin brúkar fakligu kompetansu sína at leggja til rættis menningarumstøður á ein slíkan hátt, at tað gerst møguligt hjá barninum og tí unga at taka aktivt lut sosialt í mun til egnan tørv, áhuga og motiv.

Fólk við menningartarni – bústovnar og verkstøð

Mál

Eitt av kjarnuvirðunum í arbeiðinum við menniskjum, er, at menniskjan er eitt subjekt, ið megnar at taka avgerðir um egið lív. Tann einstaki veit sjálvur, hvat er gott, hvat er til nyttu og hvat hevur týdning. Sagt øðrvísi: tann einstaki er fremsti serfrøðingur í egnum lívi. Tá ið tað kemur til fólk við menningartarni, er tað ofta, at vit lata tarnið koma fram um hesa hugsan. Tí at vit ofta samanbera við okkum sjálvi, hvat vit klára at taka avgerðir um. Men kjarnin er nettup, at vit og tann við menningartarni taka avgerðir, har vit eru stødd í lívinum, og soleiðis, sum vit eru før fyri.

Tað, sum kanska eyðkennir arbeiðið við fólki við menningartarni, er maktin - bæði tann veruliga og definitiónsrætturin hjá pedagoginum. Hesi viðurskifti gera seg eisini galdandi í vanligum pedagogiskum arbeiði, men eru meira gjøgnumskygd í pedagogiskum arbeiði við fólki við menningartarni. Neyðugt er, at vera medvitin um hesi maktviðurskifti, og refleksivt duga at síggja og duga at umsita maktina. Tá ið vit siga, at persónurin við menningartarni er eitt subjekt, ið klárar at taka avgerðir í egnum lívi, so er tað eyðvitað rætt, men pedagogurin er tann, ið setir karmarnar, og avger normativa virðið fyri sjálvsavgerðarrættinum. Maktin verður umsitin sum innara stýring, heldur enn sum uttara stýring. Tað slepst neyvan undan hesum vilkorum, men pedagogurin skal bara vera greiður yvir hetta, og taka tað við í sína pedagogisku hugsan og tilrættislegging.

Tað eru nógv onnur viðurskifti, ið eisini gera seg galdandi, t.d. at skapa karmar og fortreytir fyri, at menniskju við menningartarni fáa lívskvalitet. Vit kunnu ikki gera av fyri onnur, nær tey hava lívskvalitet. Men tað ber til at handla í mun til nakrar fortreytir, ið ikki eru givnar frammanundan, men væl gjøgnumdiskuteraðar og í samstarvi við tann einstaka brúkaran, soleiðis, at hesi fáa ta best gjørligu upplivingina av lívskvaliteti. Í hesum sambandi er menniskjaliga relatióin so avgerðandi, at arbeitt verður medvitið relationelt og við viðurkennandi relatiónum. Tað hevur alstóran týdning fyri integritetin hjá tí einstaka, at verða møttur viðurkennandi. Pedagogurin skal í relatióinini fara frá bara at festa eyguni á trupulleikar og loysnir av trupulleikum, til at møta menniskjum við menningartarni við teirra serkenni og øðrvísni.

Á leiðini til at skapa líka móguleikar fyri øll

Sosialpedagogikkurin kann ikki broyta samfelagið, men hann kann tryggja, at so nógv sum gjørligt – ið annars ikki høvdu verðið møtt - fáa eitt sámuligt lív.

Í farnu øld varð tryggjað øllum føroyingum líka rættindi. Stóra avbjóðingin nú er at tryggja øllum føroyingum líka móguleikar.

Nøkur sosialpedagogisk øki

primert

Døgn- og viðgerðarstovnar fyri børn, ung og vaksin
Bústovnar
Verkstøð
Familjudeplar
Stuðlar
Sernámsdepilin
Stuðlar í heimum
Kvinnuheim
Eldraøkið
Viðgerðarstovnar fyri misbrúk
Dag- og døgnstovnar fyri fólki við sálarligum og fysiskum meini
Psykiatriska Deild
Kriminalforsorgin

Sekundert

Dagstovnar
Frítíðarskúlar
Ungdómur (t.d. í ungomshúsum, so sum, Margarinfabrikkini o.ø.)
Sjúkrahús/Barnadeild
Frítíðarskipanir til børn og ung

Alt sernámssliga økið er eisini eitt sosialpedagogiskt øki, har sosialpedagogikkurin er yvirskipaða hugsunargrundarlagið undir sernámsfrøðini

Menniskju, ið bera brek
Menniskju við autismu
Menniskju við ADHD
o.s.fr.